

Avoim data ja tietosuoja

Päivi Vilkki tietosuojavastaava
2.12.2021.

Avoim data

Lainsäädäntö

- Avoimen datan direktiivi (EU) 2019/1024 otettiin Suomessa käyttöön seuraavasti:
 - Lakiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (tiedonhallintalaki) muutoksia
 - Lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki) muutoksia
 - Laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä (uusi laki, koskee myös kuntaa)
 - Laki eräitä yleishyödyllisiä palveluita tuottavien yritysten tiedon uudelleenkäytöstä (uusi laki, ei koske kuntaa, ei käsitellä tässä)

Poimintoja tiedonhallintalaista

- **Arvokkaiden tietoaineistojen** on pyynnöstä oltava saatavilla *teknisten rajapintojen avulla* ja jos tietoaineisto voidaan saattaa alkuperäisestä muodosta suoraan koneluettavaan muotoon, tietoaineiston tulee olla saatavilla *koneluettavassa muodossa*. Näihin tietoihin tiedon saajalla tulee olla laissa säädetty tiedonsaantioikeus ja oikeus käsitellä näitä tietoja.
 - Valtioneuvoston asetuksella tullaan säätämään tarkemmin arvokkaiden tietoaineistojen luettelosta sen mukaan kuin Euroopan unionin lainsäädännössä säädetään. (19 § ja 24 b §).
 - Huomioon tulee ottaa, mitä tiedonsaannista ja henkilötietojen suojasta erikseen säädetään (19 §).
- Sähköisessä muodossa olevista **tiheästi tai reaaliaikaisesti päivittyvistä julkisista asiakirjoista** annettavan tiedon on pyynnöstä oltava saatavilla *teknisten rajapintojen avulla heti tiedon keräämisen jälkeen ja tarvittaessa useana kerralla ladattavana tiedostona*.
- Jos 1 momentin noudattaminen aiheuttaisi viranomaiselle kohtuutonta vaivaa taloudellisista tai teknisistä syistä, tiedon on oltava saatavilla sellaisella aikavälillä tai sellaisin tilapäisin teknisin rajoituksin, jotka eivät tarpeettomasti haittaa sen hyödyntämistä. (24 a §)

Poimintoja julkisuuslaista

Asiakirjan antamistavoista

- **Julkisista tiedoista ja julkisista asiakirjoista** on oikeus saada kopio *teknisenä tallenteena /muutoin sähköisessä muodossa* silloin, kun kyse on viranomaisen ratkaisusta automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidetyn rekisterin julkisista tiedoista tai julkisista asiakirjoista, jos tieto on sisällöltään nopeasti muuttuvaa tai vanhenevaa, eikä se sisälly viranomaisen henkilörekisteriin tai muuhun sellaiseen asiakirjaan, josta tieto voidaan luovuttaa vain tietyin edellytyksin.
- Muusta julkisesta asiakirjasta tietojen antaminen sähköisessä muodossa tai teknisenä tallenteena on viranomaisen harkinnassa, jollei toisin säädetä. (16 §).

Maksuista

- Julkisen asiakirjan antamisesta ei peritä maksua, kun pyydetyn asiakirjan antaminen kuuluu viranomaisen neuvonta-, kuulemis- tai tiedotusvelvoitteen piiriin;
- tai kun kysymys on julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 24 b §:n 1 momentissa tarkoitetusta arvokkaasta tietoa-aineistosta.

Poimintoja laista julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä

- Kun julkaistaan tutkimusaineistoa, joka on julkisesti rahoitettua ja jonka tutkijat, tutkimusta harjoittavat organisaatiot tai tutkimusta rahoittavat organisaatiot ovat asettaneet julkisesti saataville tietovaraston kautta
 - on julkaisijan sallittava tutkimusaineistojen käyttö kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin. Tutkimusaineistojen käytön on oltava maksutonta.
- Tutkimusaineiston julkaisijan on asetettava tutkimusaineisto saataville kaikissa jo olemassa olevissa tiedostomuodoissa ja kaikkina jo olemassa olevina kielitoisintoina. Tutkimusaineisto on lisäksi asetettava saataville sähköisessä ja yleisesti käytettävässä koneluettavassa muodossa kuvailutietoineen, jos tämä on tarkoituksenmukaista ja mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa.

Tietosuoja

Lainsäädäntö

- EU:n yleinen tietosuoja-asetus (tietosuoja-asetus)
- Tietosuojalaki
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki)
- Muu Suomen kansallinen lainsäädäntö, jolla säädetään henkilötietojen suojasta ja salassa pidosta. Tietosuojavaltuutetun toimiston laskujen mukaan on n. 700 lakia, joilla säädetään henkilötietojen suojasta. Yksi tärkeä ryhmä on sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntö.

Poimintoja tietosuojalainsäädännöstä

- Tietosuoja-asetus määrittelee henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet, käsittelyn lainmukaisuuden, rekisteröityjen oikeudet ja rekisterinpitäjän velvollisuudet.
 - Tietosuojalaissa säädetään kansallisesti asioista, joiden osalta tietosuoja-asetus jätti liikkumavaraa, esim. erityisiä henkilötieryhmiä koskevasta käsittelystä täsmennetysti, kansallisesta valvontaviranomaisesta, henkilötunnuksen käsittelystä ja tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojatoimista.
 - Julkisuuslaissa säädetään mm. julkisista asiakirjoista ja salassa pidettävistä asiakirjoista.
- Henkilötietoja saa käsitellä ja luovuttaa ainoastaan lainsäädännön edellytysten täyttyessä.

Yhteenveto

Avoin data ja tietosuoja

1. Avoimen datan EU-direktiivillä ja sen perusteella Suomessa säädetyllä lainsäädännöllä avoimesta datasta säädetään julkisten tietojen saamisesta teknisten rajapintojen avulla ja koneluettavassa muodossa ja julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleenkäytöstä.
2. Tietosuojaa koskevalla lainsäädännöllä säädetään henkilötietojen suojasta. Avointa dataa koskeva lainsäädäntö ei vaikuta henkilötietoja koskevaan sääntelyyn eikä asiakirjojen julkisuutta/salassapitoa koskevaan sääntelyyn. Henkilötiedot eivät voi olla avointa dataa.

Avoimen datan käytännön tapauksia

Tapaus 1

Helsingin ulkoliikuntapaikkojen laitteiden käyttöasteet

- <https://hri.fi/data/dataset/helsingin-ulkoliikuntapaikkojen-laitteiden-kayttoasteet>
- Aineisto sisältää Hietaniemen ulkokuntosalin kahdeksan laitteen käyttöasteen vuoden 2020 keväästä (24.4.) alkaen.
- Käyttöastedata on aggregoitu siten, että yksittäiset käyttäjät eivät näy, eivät edes siten, että näkyisi, että jollakin laitteella on tiettyyn kellonaikaan vain yksi käyttäjä.
- Käyttäjille kerrotaan liikuntapaikoilla, että käyttöasteesta kerätään tietoja.

Tapaus 2

Kyselydatojen avaamisohjeet

- <https://hri.fi/fi/ohjeet/datan-avaajalle/ohje-kyselydatojen-avaamiseen/>
- HRI:n kautta on avattu jonkin verran kaupunkien oman toimintansa kehittämisen pohjaksi tekemien [kyselyjen vastauksia](#).
- Tätä varten HRI on laatinut yhdessä tietosuojavastaavan kanssa ohjeet siitä, miten erilaisista kyselyistä kertyviä dataa voi julkaista avoimena datana tietosuoja vaarantamatta.
- Ohjeessa on mm., että kenenkään vastaajan henkilöllisyys ei saa tulla ilmi eli yksittäinen vastaaja ei saa tulla tunnistetuksi hänen vastaustensa perusteella. Taustatietojen osalta on tietosuojan näkökulmasta aina parempi, mitä vähemmän taustatietoja julkaistaan, kenenkään henkilöllisyys ei saa tulla ilmi. Avovastauksista on poistettava kaikki sellainen tieto, josta yksittäisen vastaajan voi tunnistaa.

Kuvaaja: Emilia Holtsko